

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGTEN LOMHOLT

(LOMHOLT—LUMHOLT—LUMHOLTZ)

OMKRING AAR 1700

VED

ADOLF LOMHOLT

PHV. LEKTOR VRD VIBORG KATEDRALSKOLE

SÆRTRYK AF

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

IX. RÆKKE 3. BIND 4. HÆFTE

KØBENHAVN

TRYKT HOS J. H. SCHULTZ A.-S.

1931

ADOLF LOMHOLT

SLÆGTEN LOMHOLT

(LOMHOLT—LUMHOLT—LUMHOLTZ)

OMKRING AAR 1700

SÆRTRYK AF
PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT
IX. RÆKKE 3. BIND 4. HÆFTE

KØBENHAVN
TRYKT HOS J. H. SCHULTZ A.-S.
1931

DER er saa megen Lyd-Lighed mellem de ovennævnte Navne, at man uvilkaarlig fristes til at opfatte dem som afvigende Former af et og samme Navn. De følgende Linier har da til Formaal at godtgøre, at det virkelig forholder sig saaledes. For Overskueligheds Skyld meddeles et Skema (se S. 319) omfattende 15 Personer; heraf de 14 hørende til Slægten, saaledes som det efter mange Aars paa visse Punkter ret vidtløftig Søgen har klaret sig for Forfatteren af disse Linier.

Navnet stammer fra en Bondegaard »L o m h o l t« tæt udenfor Landsbyen Egeskov i Vejlbj Sogn, c. 5 km nord for Fredericia. Gaarden har saa langt tilbage, som den omtales, baaret dette Navn (1575 nævnes den i Kanc. Brevb. som »1 Gaard i Lumholt«), og den har altid ligget adskilt fra anden Bebyggelse. Naar man i de gamle Jordebøger m. m. kommer til Egeskov, hedder det altid: »Egeskov, Gade og Lomholt«. »Gade« er to — eller tre — Gaarde i den sydlige Udkant af Egeskov; Komponisten N. W. Gade siges at stamme herfra. »Lomholt« ligger sydøst for Egeskov. Afdøde Grosserer Søren L o m h o l t i København, som var født paa Lomholt, og hvis Moder som den sidste Ejer i Slægten solgte Gaarden, da hun i 1848 blev Enke, har meddelt Forf., at der i hans Barndom ved Gravning blev fundet Rester af Murværk i Haven, hvorfra han sluttede, at der fordem har ligget en betydeligere Bygning paa dette Sted, hvilken Opfattelse ogsaa støttedes af stedlig Overlevering.

For at faa lidt mere Klarhed over dette Spørgsmaal aflagde jeg i Sommerferien i Aar et Besøg paa »Lomholt«, og jeg kan da oplyse, at den nuværende Ejer i Lighed med ovennævnte S. Lomholt fortalte, at der paa et nærmere betegnet Sted ogsaa i hans Barndom fandtes en Del Murrester. Endvidere fandt jeg i Grunden til det for Tiden nedbrudte Stuehus en saa overvældende Mængde store Kampesten, at det stod som sikkert for Ejeren m. fl. og mig selv, at saadant umuligt kunde have sin Oprindelse fra et alm. Bondehus. Endvidere kan jeg oplyse, at den stedkendte Lokalhistoriker J. J. R a v n i sin »Beskrivelse af Sognene i Holmans og Elbo Herreder« (S. 343) meddeler, at Hans Lomholt i Vejlbj i 1710 til et Kapel ved Trinitatis Kirke i Fredericia leverede bl. a. »34

Læs gode og daarlige Sten«; det bemærkes, at der ikke paa »Lomholt«s Jorder findes mange Sten, saa at de sandsynligvis maa være tilført. Endelig kan jeg oplyse, at jeg med Ejerens Tilladelse lod foretage en enkelt Prøvegravning, hvorved imidlertid kun fremkom en enkelt Munkesten af den normale Størrelse (9 × 13 × 29 cm); derimod fandtes der i det nedbrudte Stuehus en meget betydelig Mængde Mursten af Størrelsen 8 × 11 × 24 cm. Saadanne Sten var vist ellers slet ikke i Brug ved Opførelse af Bondehuse for et Par Hundrede Aar siden.

Paa Egnen udtales Navnets første Stavelse med lukket o-Lyd, omtrent som Lum-, og det har jævnlig været skrevet saaledes. Undertiden skrives Navnet med d (Lomholdt o. s. v.), hvilket naturligvis er ulogisk (jfr. Ravnholt, Høgholt, Hønholt o. s. v.).

Efter Fortids Skik tog enhver Mand paa Gaarden Navn efter denne; først som »Hans Jensen i Lomholt«, senere som Hans Jensen Lomholt eller blot Hans Lomholt o. s. v.

Efter disse indledende Bemærkninger vil vi nu søge ved Oplysninger fra Arkivalier og andet at godtgøre Rigtigheden af det opstillede Skema. Da Vejlbys Sogn ligger i Elbo (Eld) Herred, vil der ofte blive Lejlighed til at citere Tingbogen for Brusk, Holmans og Elbo Herreder, hvilket for Nemheds Skyld sker ved Betegnelsen T. Kirkebøger for Vejlbys Sogn findes ikke før i det 19. Aarhundrede.

(1). Mads Jensen. Søn:

(2). Niels Madsen g. m. (3) Johanne Rasmusdatter. Børn:

(4). Mads Nielsen Lomholt. 1685 g. m. (5) Anne Povlsdatter, der levede ²³/₁ 1730 (Retsprt. f. Koldh. B.). Hun 1. G. g. m. (6) Lauge Nielsen. Børn:

(7). Niels Lumholtz (1688—1763).

(8). Lauge Lumholtz (1691—1768).

(9). Anne Johanne Lumholtz (død 1739) g. m. (10) Hans Laursen »Nørkjær« (død før 1759). Børn (if. Rønnernes Stamt. smlgn. Koldh. Rytt. Skifte ¹⁹/₁ 1759):

a. Mads Lumholtz, (ugift), f. c. 1723.

b. Ane Johanne (g. m. Peder Dahl i Vejlbys).

c. Ane (g. m. C. H. Diderichsen), f. c. 1729.

d. Johanne Lucia, f. c. 1731.

e. Ellen Margrethe (g. m. Foersom, Brandtlund), f. c. 1735.

f. Bodil (»Bolette«) (g. m. Alb. Rønne), f. 1737.

g. Hans Hansen, f. 1739, død s. A.

(11). Anne Nielsdatter (1657—92), g. m. (12) Mads Pedersen Lomholt (1661—96). Datter:

(13). Anne Madsdatter.

(14). (Kirsten?) Nielsdatter, g. m. (15) Hans Jensen Lomholt d. æ.

Vi vender os nu til Skemaet:

1) Mads Jensen ses af Jordebøgerne at have beboet Lomholt (som Fæster under Kronen) i 1634 og 1641.

2) Niels Madsen bor paa Lomholt 1653 og 1673 (T. $16/_{12}$). Han har næppe været ældste Søn, da denne efter Egnens paa den Tid sjældent fravegne Sædvane sandsynligvis maa have heddet Jens Madsen; men i de sparsomme Kilder er det ikke lykkedes at finde noget om en J. M.; Niels Madsen var Sandemand og var gift med

3) Johanne Rasmusdatter, der i 1691 (T. $24/_{6}$) nyder Afgift af Gaarden i Henhold til et Tingsvidne af $31/_{3}$ 1685. T. meddeler videre ($14/_{11}$ 1693), at Moderen til Nr. 4, Mads Lomholt, er »hos [Nr. 15] Hans Jensen i Lomholt«. Før dette Tidspunkt (sagtens i 1685) er nemlig Mads Lomholt flyttet til Vejlbj; han efterfulgtes paa »Lomholt« af Svogeren (Nr. 12), som imidlertid ogsaa før det nævnte Tidspunkt, sandsynligvis i 1691, er fraflyttet Gaarden (til Follerup i Herslev Sogn).

4) Mads Nielsen Lomholt er paa et Tidspunkt, der ikke har kunnet oplyses, blevet Mand paa Gaarden. Vi finder Mads Nielsen i Lomholt (første Gang) som »Varselsmand« i 1673 (T. $12/_{2}$); men paa dette Tidspunkt er Niels Madsen endnu Mand paa Gaarden (T. 1673 $16/_{12}$). 1685 ægter M. N.

5) Anne Povelstdatter (T. $14/_{6}$ 1687), Enke efter

6) Lauge Nielsen, som havde ejet den største Gaard i Vejlbj. Gaarden var imidlertid ved Skiftet efter Sl. Lauge Nielsen ($10/_{4}$ 1684; se T. $8/_{2}$ 1687) for Restancer udlagt til Jens Larsen [Risom] paa Nebbe [gaard], som saa — se senere — »afhænder den til Mads Nielsen Lomholt i Vejlbj, hans Hustru og deres Arvinger«. Mads Nielsen har imidlertid (T. $8/_{2}$ 1687) aabenbart »paa-boet« Gaarden med sin Hustru i nogen Tid — naturligvis fra Brylluppet i 1685. Dette Ægtepar har mindst 3 Børn (Nr. 7, 8 og 9).

7) Niels Lumholtz finder man 1712 i Oldesloe som Furageskriver under Krigen 1709—20 ved Generalkrigskommissær Platens Felt-Kasse (Pakke IX—3—Nr. 38, Rigsarkivet), hvor han

paa Bilag 425, dat. $2/_{12}$ 1712, underskriver sig

I samme Pakke finder vi Furageforvalter L.'s »allerunderdanigste Regnskab« for $26/_{7}$ 1719— $30/_{8}$ 1720, hvori omtales »Magasinets Tiltrædelse [som Forvalter] $28/_{9}$ 1716«. Han underskriver endnu som foran. I »Registratur over alle Kongelige fra Krigs-Kancelliet udfærdigede Expeditioner i Anno 1741«, Rigsarkivet, læser vi: »Frederiksborg, 1. Sept. 1741: Afdøde General-

fabrikør L a m b r e c h t s Plads skal ikke genbesættes, men hans Forretninger overdrages til Bogholder og Kontrollør [Niels] Lumholtz, som beholder sin Bogholdercharge og faar et aarligt Tillæg paa 200 Rdl. samt desuden fri Bolig paa Guldhuset«. Her har vi da den Mand, om hvem man bl. a. gennem Erslews Forfatterleksikon erfarer, at han ved sine to Sønner N i c o l a i († som titulær Biskop i Christiania) og M a t h i a s (Faderens Efterfølger i Embedet) blev Stamfader til henholdsvis en norsk og en dansk Gren af Slægten. Men hvorledes faar vi nu Vished for, at han med Rette er stillet som Nr. 7 paa Skemaet?

Overfor dette Spørgsmaal maa det indrømmes, at det ikke er lykkedes at finde noget, som direkte beviser dette. Men der er nu først Lyd-Ligheden i Navnet, som opfordrer til at finde en Plads til ham. Dernæst læser vi i Koldinghus Rytterdistrikts Skifteprotokol under $10/9$ 1734 (ved et Skifte i Gaarslev, Nabosogn mod Nord til Vejlbjby): »Peder Povelsen, tien Niels Lomholt i Kjøbenhavn«. Videre læser vi smst. 1763, $29/3$ ff. (under et Skifte i Erritsø, Nabosogn mod Syd til Vejlbjby), at Overskærer paa Uldhuset [skal maaske være »Guldhuset«] H a n s H a n s e n L u n d i et Brev, som fremlægges under Skiftet, meddeler en Broder og Søster i Vejlbj Sogn, at »Hr. Controleur Lumholtz sidstafvigte Paaske[lørdag]aften d. 2. April efter 3 Dages Sygdom ombyttede Tiden med Evigheden«. Af disse to Oplysninger ser vi, at N. L. har været kendt paa Egnen, og at han aabenbart har draget Folk fra Egnen til sig. Tilskyndelsen til at søge ham anbragt i Skemaet stiger! Vi læser dernæst i Københavns Mandtal 1728, Rigsarkivet: »Store Kirkestræde 39 (Østerkvarteret) Niels Lumholtz Bogholder iboende Huset (1 Kone, 3 Børn, 2 Tjenestekarle). Logerer: Hans Broder L a u g e L u m h o l t z« [Nr. 8]. Vi vender os nu et Øjeblik andetsteds hen og læser i Dansk Religionsblad VII, 1831, Nr. 12 og 13, Præsten Bone Falck Rønnes Mindeord ved sin 93-aarige Moders Død, at H a n s L a r s e n N ø r k j æ r [Nr. 10], en Dattersøn af den sidste H a n s H a n s e n paa Skærupgaard »friede sig ind i en Bondegaard i Vejlbj ved Fredericia, hvor han ægtede en meget from Pige, navnlig A n e J o h a n n e L u m h o l t z [Nr. 9]«. Sammenholdes dette med Retsprotokol for Koldinghus Birk ($23/1$ 1730), hvor H a n s L a u r i d s e n [hos Rønne: Larsen; Faderen hed Lauritz Christensen] taler om »Anne Povelsdatter Lomholdtis, som endnu er lefvendis og er min Hustrues Moder, der haver solgt mig Gaarden. min fornte Svigermoder og hendes første Mand besagte Lauge Nielsen. . .«, saa ser vi, at Ane Johanne er anbragt paa rigtig Plads i Skemaet, ogsaa vel nok med Hensyn til Rækkefølgen mellem de 3 Søskende, da hun dør i Barselseng 1739 (se Dansk Religionsblad). Ser vi endelig paa Nr. 7, 8 og 9 under et, finder vi, at Navnegivningen er

i den skønneste Orden: Søn Nr. 1 har Farfaderens Navn, Søn Nr. 2 har Moderens første Mands Navn [meget almindeligt] og Datteren har Moderens og Farmoderens Navne. Vi lægger endvidere Mærke til, at 1. Søn af Nr. 7 [se hos Erslew] har sin Faders og Oldefaders Navn [Nicolai = Niels], medens Søn Nr. 2 har sin Farfaders Navn [Mathias = Mads]. Niels Lumholtz er jo nu avanceret op i »den finere Portion«, Navneskikken er ikke længer den blandt Bønder fastlagte, men Slægtens Navne bevares dog. Med Hensyn til Navnets Stavemaade ser vi, at Niels L. (Nr. 7) først paa et mere fremskredent Stadium føjer det »finere« z til Navnet, og maaske under Paavirkning heraf træffer vi i flere Tilfælde Lumholtz anvendt som Fornavn i den bekendte Rønne-Slægt, der nedstammer fra Klokker **A l b e r t R ø n n e** i Fredericia, som ægtede Ane Johannes yngste Datter »B o l e t t e L u m h o l t z« [egl. Bodil Hansdatter, f. 1737]. De af Pastor Rønne i det ovenomtalte Mindeord meddelte Oplysninger maa formentlig staa ganske til troende, da de ikke gaar længer tilbage end til hans egen Moders Forældre. Som et sidste Indicium kan meddeles, at vi i Kold. Rytterdistrikts Skifteprotokol (¹⁹/₁ 1759) finder Navnene paa Ane Johannes seks efterlevende Børn, deriblandt »Bolette« og en 6 Aar ældre Søster **J o h a n n e L u c i e** (samme sjældne Navneforbindelse som hos Hustruen til N. L. (Nr. 7), se senere). Navnet »Nørkjær« er det ikke lykkedes at skaffe nogen Forklaring paa. Man skulde tro, det var Navnet paa Gaarden i Vejlbjby; men end ikke J. J. R a v n kender noget dertil. Med de fremsatte Oplysninger maa iøvrigt Rigtigheden af den betragtede Del af Skemaet anses for at være tilstrækkelig godtgjort.

Inden vi gaar over til at betragte den øvrige Del af Skemaet, vil vi stille det Spørgsmaal: Hvorledes kommer **N i e l s L u m h o l t z** ind paa den militære Løbebane? Da der ikke er fundet noget direkte Svar paa Spørgsmaalet, vil vi forsøge at finde en mulig Forklaring og saa indtil videre nøjes med denne. Vi skal i den Forbindelse nævne, at vi i »Roskilde [Furage-] Magasins Regnskab ¹⁰/₆ 1711—August 1713 ved Søren Lyng« finder et Bilag (Litra B), paa hvilket en **N i e l s M a d s e n** sammen med 7 andre under ²⁴/₄ 1711 kvitterer for 2 Mk. 4 Sk., som han har faaet for at skære Hakkelse. N. M. er her den eneste, som kan skrive sit Navn fuldt ud. Antager vi nu, at N. M. er identisk med N. L., kan det være rimeligt at formode, at han er indkaldt under Krigen og havnet i Roskilde. Han er paa den Tid 23 Aar gl., kommen fra et velstaaende Hjem. Faderen har købt sin store Ejendomsgaard, Sognets største, og køber ved Siden deraf lejlighedsvis anden Jord, kaldes lejlighedsvis (T. ²²/₃ 1698) »velagtbare og fornemme« Mand, hvilket dog ikke var helt almindeligt om Bønder; han lærer sin Søn at skrive, hvilket

heller ikke var helt almindeligt. Man bliver ved Magasinet opmærksom paa Niels, og da der i dette Krigs- og Pestaar rimeligvis er godt Avancement, betror man ham en Skriverplads. Niels har Ambition, hedder nu ikke længer Madsen men Lumholt. Han bliver sendt nærmere Krigsskuepladsen; faar dog $^{15}/_{12}$ 1711 Tid til i Kolding at indgaa et aabenbart paatrængende Ægteskab med den kun $17\frac{1}{2}$ -aarige Johanne Lucie Lund (Postmesterens Datter), og allerede $^5/_1$ 1712 døbes deres Datter Anne Margrethe. I Slutningen af samme Aar er det saa, vi træffer ham i Oldesloe (se foran). I denne Forbindelse kan oplyses, at der blandt Efterkommere af N. L. har været en Tradition, meddelt af afdøde Bogholder Lumholtz ved Middelfart Sindssygehospital, om, at han ogsaa var med i Slaget ($^{20}/_{12}$ 1712) ved Gadebusch; og der har nok været noget om denne Tradition; thi en Sønnens Søn af N. L. opkaldes [se hos Erslew] efter Generalløjtnant F. J. v. Dewitz, der udmærkede sig i dette Slag.

Vi vender os nu til 11) og 12). Om dette Ægtepar erfarer vi først nærmere, da det af T. ($^{21}/_1$ 1690) fremgaar, at Mads Pedersen er paa Lomholt, hvor han rimeligvis er flyttet ind, da Svogeren i 1685 ægtede Enken Anne Povelssdatter, og naturligvis straks flyttede ind til hende i Vejlbj. Det er ikke lykkedes at finde Grunden til M. P.'s Flytning til Follerup. De to Ægtefællers tidlige Død erfarer man af Kirkebogen for Herslev Sogn, der gaar tilbage til 1688. De efterlod sig kun en Datter, som if. T. $^{22}/_6$ 1700 endnu lever paa dette Tidspunkt og har Morbroderen M. N. L. i Vejlbj til Formynder.

15) Ifølge T. ($^{24}/_6$ 1691) »comparerede Hans Jensen i Lumholt her for Retten« og berettede, at han efter sin Formand »haver annammet den Gaardspart, som Mads Pedersen Lumholt paaboede som han godvilligen for hannem hafver afstaaet«. Hans Jensen var (ældste) Søn af Jens Hansen Lassen i Trelde (Vejlbj Sogn) og kaldes »den ældre«, da han havde en yngre Broder, som ogsaa hed Hans Jensen, og som i 1710 fik Lomholt i Fæste »formedelst Broderens tilslagne sengeliggende Svaghed«. H. J. d. æ. efterlod sig 3 Sønner (se »Foreløbig Oversigt over Slægten Lomholt« af Adolf Lomholt. Viborg 1897) og blev gennem disse Stamfader til den talrige Slægt af Lomholt'er, der i de sidste 200 Aar har holdt til og endnu holder til paa Vejle—Fredericia—Kolding-Eggen, men dog har sendt og især i vore Dage sender Udløbere ud til de forskelligste Egne af Landet (og Udlandet).

Navnet paa Hans Jensens Hustru (Nr. 14) har ikke været at finde. Naar hun i Skemaet formodningsvis er kaldt Kirsten, da støttes dette paa den Omstændighed, at Hans Jensens 3 Sønner

og en Datter alle har kaldt deres ældste Datter Kirsten. Det har end ikke nogetsteds kunnet paavises, at hun var Datter af Niels Madsen (Nr. 2). Men da »Lomholt« var Fæstegaard under Koldinghus Rytterdistrikt, vilde Mads Pedersen næppe i andet Tilfælde have kunnet *afstaa* Gaarden til Hans Jensen. Man kunde vel heller ikke godt tænke sig, at den »velagtbare og fornemme« Mand Mads Nielsen vilde have ladet sin gamle Moder blive boende hos helt fremmede Mennesker i samme Sogn, saa meget mindre, som Tingbogen (¹⁴/₁₁ 1693) oplyser om, at M. N. og H. J. ikke altid var fine Venner.

Navnet Lomholt maa have øvet en vis Tiltrækning paa Folk; dette ses af, at »Udvandrede« til andre Egne selv i ældre Tid, hvor saadant ikke var saa almindeligt, især blandt Bønder, har ført Navnet med sig; ja, man træffer endog flere Eksempler paa, at Manden har optaget Navnet efter sin Ægtefælle.